

Kunnskapsdepartementet

Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Deres referanse
25/3676

Deres dato
05.12.2025

Vår referanse
2025/15012

Vår dato
03/02/2026

Gjennomgang av instituttsektoren - innspill fra Universitetet i Bergen

Innspill til arbeidet med gjennomgang av instituttsektoren

Universitet i Bergen (UiB) takker for invitasjonen til å komme med innspill til regjeringens gjennomgang av instituttsektoren. Norge trenger å styrke sine samlede forskningsressurser for å møte store samfunnsutfordringer og omstille arbeids- og samfunnslivet i en verden med hurtige teknologiske endringer, hardere konkurranse og mer politisk og økonomisk ustabilitet.

Instituttsektoren har en viktig rolle i å bidra til å styrke landets forskningskapasitet, forskningsbasert innovasjon og utvikling, med både regionalt, nasjonalt og internasjonalt nedslagsfelt, og bør også i framtiden være en sentral kunnskapsleverandør av forskning, innovasjon og til omstilling i Norge.

Norge skiller seg ut i Norden ved at de har et stort mangfold av forskningsinstitutter, med ulikt eierskap og tilknytning. Instituttsektoren har sitt tyngdepunkt mot anvendt og oppdragsbasert forskning, historisk tett på brukerbehov i samfunnet og i å omsette forskningsbasert kunnskap til praksis, i komplementaritet til universitetenes tyngdepunkt mot grunnforskning og ansvar for høyere utdanning. Instituttsektoren bidrar i tillegg til internasjonalisering, karriereutvikling, kompetansebygging og mobilitet i forskningssystemet.

Selv om det norske forskningssystemet stort sett fungerer godt må betydningen av universitetenes fagmiljøer for langsiktig grunnforskning, utdanning, verdiskaping og samfunnsomstilling være med i gjennomgangen som et viktig premiss. Flere europeiske analyser av konkurransekraft og innovasjon peker på at det er samspillet mellom fremragende grunnforskning og sterke anvendelses- og implementeringsmiljøer som gir størst samfunnsøkonomisk effekt ([Draghi](#); [EU-rapport](#) om innovasjon).

UiB understreker at det er viktig at rammene og insentivene for forskningssystemet i Norge utformes slik at sektorene utfyller hverandre i en verdikjede som skaper en mangfoldig forskningsøkologi og god

Postadresse
Universitetet i Bergen
Universitetsledelsen
Postboks 7800
N-5020 BERGEN

E-post:
post@uib.no

Organisasjonsnummer
874 789 542

Saksbehandler
Telefon: 55582005
Mobil:
E-post: Arne.Ramslien@uib.no

ressursutnyttelse, både nasjonalt og regionalt. Både UH-sektoren og instituttsektoren har stor betydning for nyskaping, innovasjon og omstilling.

1. Hvilke roller skal forskningsinstituttene ha i forsknings- og innovasjonssystemet og hvilke kunnskapsbehov skal de dekke?

Instituttsektorens rolle i forskningssystemet og oppgaver og forskningsoppgaver forskningsinstituttene særlig bør konsentrere seg om (tyngdepunkt)

Instituttene utfyller UH-sektoren ved å ha særlig tett kontakt med brukere og oppdragsgivere, og ved å operere på høyere teknologimodenhetsnivå (TRL) enn det som er vanlig ved universitetene. UiB og instituttsektoren både samarbeider og konkurrerer, og bidrar i mange sammenhenger til komplementaritet mellom kjerneoppgavene. Forskningsuniversitetene har bredde og tyngde i grunnforskning, utdanning, og langsiktighet i fagmiljøene, mens instituttsektoren har et mer tematisk spisset tyngdepunkt mot anvendt forskning og oppdragsforskning. Universitetene er underlagt UH-loven, og dermed dens lovfesting av institusjonenes uavhengighet og akademisk frihet.

Instituttsektoren har i mange sammenhenger en unik, sterk posisjon inn mot spesialiserte bransjer, departement, tematiske fagområder eller til geografiske regioner, og kan bidra til at forskningsbaserte løsninger blir aktualisert i fornyings- og omstillingsarbeid i privat og offentlig sektor. Med større handlingsrom, muligheter til å skalere kapasitet og operasjonell fleksibilitet enn universitetene i møte med mer markedsnære forskningsbehov, er instituttsektoren i en god posisjon til å drive oppdragsforskning, implementere forskningsfunn og identifisere tiltak som kan gi samfunnseffekter.

Forskningsinstituttene bidrar i tillegg til et større og variert arbeidsmarked, flere karriereveier, rekrutteringsbaser, mer internasjonalt handlingsrom og til forskermobilitet, både mellom sektorer og mellom geografiske områder.

Samarbeid mellom forskningsinstituttene og andre aktører i FoU-systemet

Som både samarbeidspartner og majoritetseier i NORCE og andre forskningsselskaper mener UiB at en sterk instituttsektor er viktig, og at samarbeidet bidrar til å bygge viktige regionale og nasjonale samhandlingsarenaer, forskningsklynger, forsknings- og teknologi-infrastruktur og møteplasser mellom fagmiljøer, interessegrupper, næringsliv og offentlig sektor.

I Bergen og på Vestlandet samarbeides det via mange virkemidler – med deltagelse fra høyskoler, institutter, sykehus, næringsliv, forsvar, sivil sektor, kultur og offentlig sektor, og sammen skapes det innovasjoner, sikrer kvalitet på varer og tjenester, og relevant og informert offentlighet. Gjennom aktiv bruk av kunnskapsklynger, samarbeid om bygging og videreutvikling av viktige infrastrukturer og etablering av felles arenaer som synliggjør forskningsmiljøer og et variert arbeidsmarked for forskere, økes gjennomslagskraften og attraktiviteten i regionene og for Norge.

EU-forskningen og øvrig internasjonalt forskningssamarbeid

Samarbeid om store søknader til Horisont Europa og Forskningsrådet er særlig relevant, med vekt på forsknings-, innovasjons- og infrastrukturprosjekter og virkemidler som inkluderer prosjekter med høyere TRL, som SFI og pilar 2 og 3. Nærheten til eksportrettet industri, infrastruktur og kunnskaps- og næringsklynger gir instituttsektoren på Vestlandet en god posisjon for å operere internasjonalt, og bidra til at offentlig sektor og norsk næringsliv samarbeider internasjonalt.

2. Hvilke rammebetingelser må være på plass for at forskningsinstituttene skal løse oppgavene på best mulig måte?

De viktigste endringene i konkurranse- og markedsforholdene for instituttsektoren

Både i Norge og internasjonalt er hovedtrenden at en økende andel av forskningen utføres av universiteter og høyskoler, mens instituttenes andel reduseres. Utviklingen kan også sees i sammenheng med at en voksende konsulentbransje tar mange av oppdragene som tidligere lå hos instituttene, og at næringslivets kjøp av forskning og utvikling fra forskningsmiljøer hatt en nedadgående tendens de senere årene.

Det er et økende behov for forskningsbasert kunnskap i både offentlig og privat sektor. En vesentlig del av denne kunnskapen bør være uavhengig, etterprøvbart og langsiktig. Bruken av konsulenttjenester i forvaltningen må ikke fortrenge forskningsbasert kunnskapsutvikling og -bruk.

Nye markedsmuligheter

Rapporter fra europeiske aktører, herunder Det europeiske forskningsrådet (ERC), dokumenterer at prosjekter finansiert gjennom ERC i betydelig grad har bidratt til patenter, nye teknologier, oppstartsselskaper og industrielle anvendelser. Grunnforskning sikrer kunnskapsberedskapen, skaper nye ideer, metoder og teknologiske gjennombrudd, mens forskningsinstitutter med sin nærhet til brukere og markeder kan bidra til å realisere denne kunnskapen i praksis. I møte med store omstillingsutfordringer er dette samspillet særlig viktig.

Offentlig sektor og næringslivet trenger tilgang til oppdatert, forskningsbasert kunnskap for å kunne ta informerte beslutninger, investere riktig og redusere risiko i innovasjonsprosesser.

Her kan instituttsektoren fungere som en sentral implementeringspartner med de andre sektorene i forskningssystemet.

FoU-virkemidlene som støtter opp under anvendt og brukerorientert forskning, for utvikling, omstilling i samfunns- og næringsliv

Virkemidler og finansieringsordninger må utformes slik at de styrker hele kunnskapskjeden – fra grunnforskning, via anvendt forskning i instituttsektoren, til innovasjon og implementering i samfunns- og næringsliv. Virkemiddelapparatet i forsknings- og innovasjonssystemet bør ha ordninger og bidragsfinansierte prosjekter som legger til rette for samarbeid på tvers av sektorer og som har som mål å styrke kunnskapsoverføring og gjøre arbeidslivet mer mottakelig for forskningsbasert kunnskap og doktorgradskompetanse.

Insentiver og virkemidler som best bidrar til samarbeid mellom forskningsinstituttene og andre aktører i FoU-systemet

UiB mener at følgende prinsipper og virkemidler bør prioriteres for å styrke kvalitet og samarbeid i instituttsektoren:

- Ved offentlig støttet forskning må virkemidlene innrettes slik at høy kvalitet sikres og at det er reell konkurranse om midlene.
- Sette av 20 prosent av de tematiske satsingene i "Langtidsplanen" til grunnforskning. Dette vil styrke forskningssystemet og verdikjeden fra grunnforskning til oppdrag innenfor de aktuelle temaene, og dermed kunne styrke kvalitet på oppdragsforskning og øke mulighetene for innovasjon.
- Det offentlige bør i enda større grad sørge for at bestilling av utredninger og analyser bygger på forskning, åpne data og forskningskompetanse, og slik balansere kunnskapsgrunnlaget med hensyn til konsulentbruk
- Videreutvikling av samarbeidsrettede virkemidler som SFI, KSP og satsing på forskningsinfrastruktur der prosjekter bygger partnerskap mellom universiteter, institutter og næringsliv/offentlig sektor, og gir rom for samarbeid, kompetansebygging, forskningskapasitet, rekruttering og faglig fornyelse
- Vurdere å innføre ordninger som støtter forskningsbasert innovasjon, for eksempel etter modell av EU sitt "Proof of Concept"-program. Dette vil bidra til å koble grunnforskning tettere til innovasjon, skape verdikjeder og utvikle nye næringer
- Vurdere alternativer til SkatteFUNN og ordninger som tenderer mer mot subsidier eller som ikke bidrar reelt til mer forskning og -samarbeid
- Etablere flere stiftelser for forskningsfinansiering

3. Hvilke implikasjoner bør gjennomgangen ha for framtidig organisering og strategisk oppfølging av instituttene?

Instituttsektoren i møte med framtidige utfordringer

Dagens instituttsektor møter utvilsomt utfordringer knyttet til fragmentering, overlappende roller og til dels uklar oppgavefordeling. UiB advarer mot ensidige og tette skott mellom sektorene, men mener at instituttsektoren i enda større grad kan være komplementær til universitetene.

Doktorgradsutdanningene bør fortsatt være forankret ved universitetene som gradsgivende institusjoner, men instituttene kan i særtilfeller ha en rolle som samarbeidspartnere i relevante deler av forskerutdanningen gjennom prosjekter, veiledning og arbeidslivsrelevans. Norge ligger i dag etter

sammenlignbare land når det gjelder andel forskere i næringslivet, noe som svekker evnen til å absorbere og videreutvikle forskningsbasert kunnskap.

Forskningsbasert kunnskap er avgjørende for forvaltning av det norske demokratiet og for informert offentlig styring og utvikling. Bedre løsninger for samordning av kunnskapsbehov, tydeligere mål om forskningsbasert kunnskap i offentlig styring og klarere retningslinjer for offentlige innhenting og bruker forskning bør være en del av regjeringens gjennomgang.

4. Bidrar dagens grunnbevilgningssystem til å støtte opp om formålene til instituttene, eller bør det gjøres endringer? I så fall, hvilke endringer?

Basisandelen bidrar til kontinuitet, men er lite egnet som «markedskorrigerer». UiB mener at dagens grunnbevilgningssystem i hovedsak har bidratt til å sikre kvalitet, stabilitet og internasjonal konkurranseevne i deler av instituttsektoren, men at systemet samtidig trolig har begrensninger.

UiB mener det bør være rom for nytenking når det gjelder systemet for grunnbevilgninger, men en generell økning i basisbevilgningen framstår ikke nødvendigvis som det mest treffsikre virkemiddelet for å styrke sektoren på lang sikt.

Eventuelle endringer i instituttsektorens rammebetingelser bør ta utgangspunkt i sektorens store indre variasjon når det gjelder faglig innretning, markeder, oppdragsportefølje og samfunnsoppdrag. Virkemidlene bør prioritere kvalitet, insentiver for marked og samarbeid, i og mellom sektorene, og konkurransearenaene bør i størst mulig grad være åpne. Det bør i tillegg dokumenteres hvilke konsekvenser eventuelle endringer i basisbevilgningens rolle vil ha for instituttenes økonomiske handlingsrom, faglige prioriteringer og samspill med øvrige deler av forskningssystemet.

Med vennlig hilsen

Margareth Hagen
rektor

Tore Tungodden
universitetsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen underskrifter.